

**Metodika k úpravám elektronických textů
pro zrakově postižené čtenáře**

[podle Teiresia – κατὰ Τειρεσίαν]

Verze VII.2

MASARYKOVA UNIVERZITA

BRNO 2014

Obsah

I. Teoretická část	5
Úvod.....	5
Nazírání na elektronické dokumenty obecně.....	5
Podoba ED	6
Dokumenty určené k převodu do elektronické podoby	6
Cílová skupina uživatelů	7
Podoba ED z produkce střediska Teiresiás.....	8
Základní typy úprav.....	8
1. Volba formátu	8
2. Navigace	10
3. Prvky grafické povahy – tabulky, schémata, obrázky	12
4. Ostatní typy úprav	14
II. Praktická část – shrnutí.....	15
A. Základní úpravy.....	15
1. Základní formát dokumentu a stránky.....	15
2. Nadpisy	15
3. Grafická složka	15
4. Řezy písma.....	16
B. Ostatní úpravy.....	17
C. Navigace - shrnutí.....	17
D. Konečná formální podoba dokumentu	17
III. Příklady	19
III.1 Styly a základní navigace u nadpisů.....	19
III.2 Značení adaptovaných pasáží.....	20
III.3 Tabulková data I.....	21
III.4 Tabulková data II	22
III.5 Text ve sloupcích	23
III.6a Tabulková data III	24
III.6b Tabulková data IV	25
III.7 Přesný graf	27
III.8 Schéma - účetní rozvaha.....	28
III.9 Schéma/obrázek	29
III.10 Schéma/obrázek	29
III.11a-b Nepřesné grafy	30
III.12 Schéma	31
III.13 Syntaktické schéma	32
III.14 Marginální doplňující poznámky.....	33
III.15 Marginální poznámky v rámci jednoho odstavce	34
III.16a-b Doplňkový komentář, resp. citát vsunutý do hlavního textu	35
III.16c Doplňková definice vložená do hlavního textu.....	36
III.17 Křížovka.....	37
III.18 Genealogický strom.....	38
III.19 Značení řezu písma.....	40
III.20.1 Návrh přepisu Mezinárodní fonetické abecedy I (IPA – International Phonetic Alphabet) – konsonantický systém	41

III.20.2 Návrh přepisu Mezinárodní fonetické abecedy II (IPA – International Phonetic Alphabet) – vokální systém.....	43
III.21 Návrh přepisu logických symbolů v elektronických a hmatových dokumentech	44
III.22 Transkripce alfabety do latinky	45
III.23 Dokumenty obsahující více znakových sad	46
Seznam příkladů	47

I. Teoretická část

Úvod

Předkládaný materiál si neklade za cíl podat či přímo stanovit vyčerpávající souhrn opatření, jež se při úpravách textů pro potřeby zrakově postižených čtenářů mohou nebo mají provádět, neboť každý nový text nese s sebou potenciálně další specifika, jejichž zohlednění vyžaduje individuální přístup a případně nová řešení. Text „pouze“ shrnuje principy, jichž se při zpracovávání elektronických textů drží pracovníci střediska Teiresiás, a nabízí tak zkušenosti, získané v této oblasti za několik posledních let a opřené o zpětnou vazbu samotných čtenářů.

Všechny naznačené metody a postupy tedy negarantují a nikdy garantovat nebudou moci naprostou jejich univerzální použitelnost a všeobecnou platnost, nicméně představují reprezentativní vzorek pro ty typy dokumentů, s nimiž se v univerzitním prostředí setkáváme nejčastěji: texty povahy odborné – ve své černotiskové podobě bohatě strukturované a zhusta sofistikovaně formátované, opatřené schémata, tabulkami, grafy, obrázky, obsahující různé národní znakové sady, speciální symboliku z oblasti přírodních, humanitních nebo uměleckých věd...

Jelikož řeč bude pouze o zpracování již stávajícího elektronického dokumentu, nebude pojednáváno o možných způsobech získávání elektronického zdroje – tuto problematiku chápeme pro účely tohoto dokumentu jako věc spíše marginální, čímž samozřejmě nesnižujeme hodnotu kvalitně provedeného skenu nebo rozumně zvládnuté původní sazby. V nezanedbatelném množství případů ovšem množství operací, jež se musí s oběma typy zdrojů provést, bývá téměř shodné.

Text je rozdělen do tří hlavních částí: teoretického pojednání, praktické části a kapitoly se stručně komentovanými názornými příklady.

Nazírání na elektronické dokumenty obecně

Elektronický dokument (ED) (pro potřeby zrakově postižených – a nejen pro ně) chápeme jako autonomní zdroj informací, který má se svou černotiskovou předlohou (má-li ji vůbec) společný pouze obsah-informaci, nikoli však formu. Proto také veškeré zásahy do původní podoby dokumentu jsou motivovány pouze snahou zachovat informaci, nikoli pak formální způsob, jakým je prezentována. Stejně jako vizuální podoba papírového dokumentu nutně vychází z možností daného média (formát papíru, velikost písma, rozložení na stránce...), i podoba elektronického dokumentu odráží možnosti používaných nástrojů – textových editorů, čtecích zařízení a dalších příslušenství, a nemá smysl přizpůsobovat ji papírové předloze ve snaze dosáhnout i po formální stránce stejného efektu. V krajním případě vedou takové snahy až k nepoužitelnosti elektronického textu.

Kromě praktických důsledků na celkovou podobu dokumentu (*viz níže*) má takové chápání i další nezanedbatelné dopady na zacházení s ED – ať už je to vedení elektronického dokumentu jako samostatné knihovní jednotky s vlastními nakladatelskými údaji (místo a rok vydání, nakladatel), i když s vazbou na originální

papírovou předlohu, nebo citační politika a s tím spojené citační návyky: uživatel zásadně cituje pouze takový text, s nímž skutečně pracoval – v případě nevidomého tedy jednoznačně pouze dokument elektronický, nikoli papírovou předlohu, jak bývá často zvykem.¹

Podoba ED

Z výše řečeného plyne, že hlavní důraz při přípravě ED je kladen na jeho uživatelskou vstřícnost ve vztahu k cílové skupině čtenářů; estetická stránka věci, jakkoliv není zcela opomíjena, hraje roli pouze sekundární a nikdy není uplatňována na úkor snadné technické „čitelnosti“ textu. Stejně důležitým požadavkem je jednotné provedení stejných typů úprav v různých dokumentech, tedy snaha vytvářet standardní a unifikovaná řešení pro jeden typ opakujícího se jevu tak, aby čtenář nebyl s každým novým dokumentem stavěn do role objevitele, který se musí práci se souborem dlouze učit, ale byl v pozici člověka, který se může plně soustředit pouze na obsah, protože nabízená technická řešení jsou stále táž, příp. se jen podle povahy textu o další aktuálně potřebná rozvíjejí.

(V každém případě platí, že na samém začátku každého souboru čtenář najde tzv. průvodku dokumentem, v níž jsou stručně shrnuty všechny typy úprav, které zde byly provedeny a jsou z hlediska práce se souborem důležité [Př. viz níže].)

Dokumenty určené k převodu do elektronické podoby

Vydeme-li z možností elektronického dokumentu, z percepčních a technických možností uživatelů a především čtecích zařízení, bude zřejmé, že není rozumné digitalizovat texty všechny, nebo alespoň ne v celém jejich původním rozsahu.

Stejně důležité jako dilema, zda text digitalizovat či nikoliv, je rozhodování pro jaký typ výstupu bude následně adaptovaný text využit. Nebudeme-li nyní brát v potaz elektronické texty, které poslouží pouze jako zdroj pro hmatový tisk, nabízejí se základní dvě varianty jejich použití: čtení pomocí hlasové syntézy a čtení hmatové pomocí brailleského displeje („brailleského řádku“).

I přes rozpaky, které nevidomí často nad brailleským řádkem deklarují – čtení se jim z různých důvodů jeví jako pomalejší a málo pohodové, má tento typ zobrazení jednu nespornou výhodu: umožňuje při správné úpravě elektronické předlohy dosáhnout stejného efektu jako při brailleském tisku, a tedy zachytit naprosto přesně a korektně (ve vztahu ke všeobecně přijímané normě W. GONZÚROVÁ. *Příručka pro přepis textů do bodového písma*.) i texty obsahující složitou symboliku, příp. cizí znakové sady. Jelikož ona „správná úprava“ spočívá většinou v záměně vizuálně srozumitelných symbolů za takové znaky, které na brailleském displeji, vytvo-

¹ Uživatel by si měl uvědomit, že bibliografickou citaci uvádí především z toho důvodu, aby bylo možné dohledat informace přesně v té formě a v tom rozsahu, v jakých je měl k dispozici sám, a mohl tak případně jednoznačně doložit a obhájit svá tvrzení. Odkazuje-li nevidomý na dokument, který nikdy neměl v ruce, snižuje tím nejen svůj profesní kredit, ale může se dopustit i hrubých nepřesností (viz kapitola o adaptacích grafické složky).

ří kýžený výsledek, je zřejmé, že vizuální stránka ED utrpí do té míry, že nebývá možné sledovat jej očima², není ani možné použít na něj hlasovou syntézu.

Typickým případem textů, které nedoporučujeme převádět do podoby ED určeného pro četbu hlasovou syntézou, jsou notové záznamy, texty obsahující v hojné míře písmenné nelatinkové znaky (alfabéta, azbuka aj.), symbolické znaky používané pro zápis matematických, fyzikálních a chemických textů, texty založené na vnímání především grafické složky (komentované mapové podklady...). Za plnohodnotné a korektní řešení považujeme nyní v těchto případech hmatový výstisk v bodovém písmu, příp. opatřený hmatovou grafikou.

Cílová skupina uživatelů

Jelikož jsou ED připravovány jednak pro uživatele zcela nevidomé, jednak pro čtenáře slabozraké, příp. se zbytky zraku, je při přípravě textů na místě brát tuto skutečnost v úvahu a snažit se přizpůsobit výslednou podobu dokumentu té skupině, pro niž bude primárně určen. Nezřídka se stává, že jeden a tentýž dokument musí být k dispozici v několika variantách, neboť každé zrakové postižení nese s sebou jiné potřeby čtenáře, tedy i jinou míru modifikace původního dokumentu. Prvky, které se při jednom druhu postižení jeví při běžném čtení jako okrajové (př. použitý font, řezy písma, barva pozadí a textu, rozložení na stránce atd.), mohou být pro jiného čtenáře těmi zásadními, neboť mu usnadňují orientaci v souboru, a naopak.

Je jistě zbytečné a mnohdy nevhodné, aby soubor určený pro zcela nevidomého čtenáře byl vybaven obrázky, příp. jinou grafikou a dalšími ryze vizuálními prvky (typ, velikost a řez písma...), – tutéž službu jako obrázky a schémata v mnoha případech může prokázat jejich pregnantní popis –, vzato z druhé strany je stejně zbytečné a nevhodné, aby člověk, který používá pouze zvětšovací techniku, byl o grafickou stránku zcela ochuzen. Kromě toho, že by v tomto případě bylo její odstranění zrakovým handicapem neopodstatněné, mohlo by přispět (a podle našich zkušeností přispívá) i ke ztížení orientace v daném dokumentu.

Kromě možnosti vytvářet dokumenty v několika variantách podle potřeb potenciálních čtenářů, nabízí se i rozumný univerzální kompromis: grafické prvky, které nevidomého neruší (př. fonty) ponechat, ostatní grafické přílohy interpretovat sice textově, ale navíc na tentýž dokument navázat pomocí hypertextových odkazů soubory s původním obrazovým doprovodem, které poslouží slabozrakému [Př. III.2].

Kromě toho, že je vhodné respektovat pomyslné základní hrubé dělení na dokumenty pro nevidomé a pro ostatní zrakově postižené, můžeme ještě jemnější škálu rozlišovat v případě textů pro slabozraké, pro jejichž papírovou podobu užívá se trochu vágního označení „zvětšený černotisk“. Jelikož podstata úprav pro ZČ zůstává pořád stejná a jednotlivé dokumenty se liší namnoze pouze použitým fon-

² (Vědomě nyní opomímám speciální software pro zápis „přírodněvědné“ symboliky, který současně umožňuje korektní vizuální podobu i podklad pro brailleský displej – editor Blind Moose, Lambda aj.)

tem (patkový-bezpatkový), jeho velikostí a řezem (tučný-netučný), nebudeme se mu dále věnovat.

V tomto textu se budeme soustředit pouze na přípravu dokumentů pro potřeby zcela nevidomých, příp. na kompromisní řešení (viz výše) s tím, že bude-li v některých zmíněných případech zapotřebí naznačit právě rozdílnost pojetí, budou úpravy pro slabozraké výslovně zmíněny.

Podoba ED z produkce střediska Teiresiás

Produkce střediska v současné době téměř výhradně obnáší dokumenty pro textový editor Microsoft Word³ (verze 7.0 a vyšší), kódování Unicode (ISO 10646), jejichž formát je řešen jako kontinuálně plynoucí text (tedy bez pevných zalomení stránek, příp. řádků – výjimku tvoří zalomení odstavců) s několika automatickými formátovacími prvky: automatický obsah, nadpisy označené pomocí stylů, poznámky pod čarou, příp. hypertextové odkazy na další informační zdroje. Původní text doznává úprav (formálních i obsahových) především v pasážích původně graficky pojatých: tabulky, obrázky, schémata, a samozřejmě v případech výskytu znaků, s nimiž běžná čtecí zařízení zatím bezpečně nepracují: matematická, chemická a jazyková symbolika, noty, příp. národní znakové sady neobsažené v *běžných českých instalacích* čtecích zařízení (azbuka, alfabéta, IPA...). Původní formální dělení dokumentu na jednotlivé stránky ve většině případů zachováno není⁴. Stejně tak nebývají až na výjimky zachována původní čísla stran.⁵

Základní typy úprav

1. Volba formátu

1.1 Vzhled stránky

Tento parametr sice chápeme pro naše účely za poměrně málo důležitý, přece jen však pro jednotný vzhled dokumentů dáváme přednost stále týmž hodnotám (pokud handicap uživatelů jasně neimplikuje hodnoty jiné – viz níže): formát papíru A4 na výšku, okraje všude 2,5 cm.

³ Tato volba je prozatím dána stávajícími technickými okolnostmi a uživatelskými návyky – přirozeně platí, že objeví-li se formát, který bude plnit požadované funkce stejně či lépe a současně bude nezávislý na komerčním prostředí systému Windows, bude vítanou alternativou a impulsem ke změně pracovních metod.

⁴ Důvody jsou nasnadě: právě pevné zalámaní stránek je jedním z aspektů vlastních dokumentům papírovým – tam má svůj nesporný význam, ztrácí jej ovšem naprosto v prostředí ryze elektronických textů, které nemají předem jasně daný tvar ani rozměr a kde může i bezděčná změna jednoho parametru (např. volba jiné tiskárny nebo změna velikosti písma) způsobit téměř nekontrolované změny v původním zalámaní, a tím ukázat faktickou nespolehlivost a hlavně marnost takového systému.

⁵ Argument, že bez čísel stran nemůže být pasáž řádně očitována, neobstojí, neboť pravidla pro citování elektronických dokumentů (ISO 690-2) takovou povinnost moudře neznají (z povahy ED ani nemůže být jinak). Zůstávají-li tedy v našich dokumentech čísla stran, je to pouze proto, aby student sám mohl případně snáz dohledat pasáž, na kterou je odkázáno pouze čísly stran, nikoli proto, aby s nimi zacházel stejně jako v běžné knize.

1.2. Typ, velikost a řez písma

Principiálně platí totéž co sub A.1 s jednou výjimkou – dokumenty zpracováváné primárně pro slabozraké uživatele. Jelikož většina dokumentů, které procházejí úpravou pro nevidomé, může stejně dobře sloužit i slabozrakým, snažíme se v nich zachovávat prvky, které nevidomému nepřekážejí a slabozraký je ocení. Mezi ně bezesporu patří původní řezy písma (velikost a typ písma jsou záležitosti mnohem více individuální a nemá valného smyslu zohledňovat je bez zřetele ke konkrétnímu uživateli⁶).

V případech, kde řez písma hraje i jinou roli než jen čistě estetickou, příp. navigační a je na jeho výskyt vázáno pochopení celého textu, příp. další zacházení s ním, je nezbytné na tuto skutečnost upozornit v průvodce (příp. na místě výskytu), neboť většina nevidomých máva čtecí zařízení nastavena běžně *na prosté čtení textu, nikoli na ohlašování metatextových informací*. U jednotlivých výskytů tohoto jevu je asi výhodnější adaptace příslušných pasáží.

1.3. Kódování a znakové sady

Ve stávajících dokumentech je používáno kódování Unicode (ISO 10646), což ovšem v praxi neznamená, že dokument obsahuje všechny znaky tak, jak je mohla obsahovat čermotisková předloha. Vzhledem k tomu, jakým způsobem pracují některé odečítače obrazovky, není možné ponechat ve výsledném textu znaky, které nejsou součástí výchozí znakové sady systému, neboť by (bez dalších nastavení, příp. úprav na úrovni odečítače) byly čteny (a tedy správně interpretovány) vždy pouze znaky výchozí znakové sady.

V případě, že předloha obsahovala kombinace více znakových sad, záleží řešení na poměru, v jakém se zástupci jednotlivých sad v textu objevují. Jedná-li se o převládající výskyt jedné sady a zcela ojedinělý výskyt druhé (typicky uvádění originálního znění jednotlivých výrazů, termínů...), jeví se jako nejschůdnější řešení transkripce do první znakové sady (typicky např. transkripce alfabéty do latinky, [viz příklad III.22]). Problematické mohou být ovšem takové případy, kdy jednoduchá transkripce založená na obecném povědomí, příp. obecně zavedené normě není k dispozici, příp. její výsledek je pro čtení hlasovou syntézou sporný (typicky přepis matematické či logické symboliky, příp. fonetické abecedy IPA). Je pak nutné buď vytvořit vlastní jednoznačná transkripční pravidla [viz příklady III.20.1, III.20.2 a III.21], nebo dokument pro čtení pomocí hlasové syntézy nenabízet a připravit jej pouze pro čtení hmatové – ať už jako hmatový tisk nebo i jen ED pro brailleský displej (viz také další odstavec).

Jde-li prakticky o text bilingvní a znakové sady jsou četností svého výskytu vyrovnané, nabízí se přinejmenším dvě řešení:

⁶ Případné úpravy velikostí písma provázejí nezdídka úpravy další – ať už je to zmenšení okrajů, aby se řádky nelámaly po několik málo slovech, nebo tzv. zalomení do okna, jehož podstatou je, že se jakkoliv zvětšený text přizpůsobí danému oknu editoru – není tak nutné posunovat jej v okně a ztrácet zbytečně návaznost.

a) ponechat sice předlohu, v níž je použito více znakových sad, beze změn, ale počítat s následujícími úskalími:

- v případě používání hlasového výstupu je nezbytné mít k dispozici syntezátor i pro druhý jazyk a vědět, jak mezi nimi přepínat;
 - pro hmatový výstup je nezbytné zabezpečit brailleskou převodní tabulku pro druhý jazyk, případně takovou, která do jisté míry kombinuje dva jazyky;
 - pro el. hmatový výstup nelze nijak zabezpečit, aby stejný černotiskový symbol (interpunkce, arabské číslice) mohl být do Brailleova písma převeden jinak podle jazykového kontextu.
- b) zaručit korektní čtení pomocí brailleského displeje (ovšem při ztrátě vizuální i sluchové kontroly nad textem) tím, že znaky jedné sady (fakticky reprezentující národní jazyk) budou převedeny na takové kombinace znaků sady druhé, které budou nabízet korektní výsledek při hmatovém čtení (tedy budou zapsány korektní brailleskou notací příslušející jazyku, který je danou znakovou sadou zapisován, tedy jeho národní normě, [př. III.23]. I zde platí, že rovnocennou či dokonce korektnější variantou bývá hmatový výtisk.

2. Navigace

Pro snazší orientaci v dokumentu používáme systém navigačních značek a dalších prostředků, které dávají nevidomému možnost rychle najít ve volně plynoucím textu pevný záchytný bod – tím jsou ve většině případů nadpisy jednotlivých kapitol, příp. začátky jiných autonomních celků (sekce, cvičení atd.).

2.1. Nadpisy

a) Navigační značky.

Standardně je pro označování nadpisů používán znak # vložený bezprostředně před příslušný nadpis. Jeho úkolem je pouze zvýraznit nadpis, nikoli určit jeho úroveň v kontextu celého dokumentu. [Př. III.1]

V jazykových učebnicích je navíc používán systém značení (*, nebo dříve &) jednotlivých cvičení, aby student mohl po zadání dotazu do vyhledávacího pole najít co nejrychleji a s co největší přesností požadované cvičení a odlišit tak toto číslo od čísel ostatních (očíslované věty...)

[Př. *1. *Přečtěte a přeložte:...*]

Značná část jazykových učebnic zpracovávaných ve středisku je navíc pro snadnější zacházení rozdělena do souborů po jednotlivých lekcích. V případech, kdy tomu tak není a celá kniha je v jednom souboru, ukazuje se jako praktické (i když pochopitelně poměrně pracné) před každé číslo cvičení předepsat ještě číslo lekce, aby značení bylo opravdu jednoznačné.

[Př. *1.2 *Přečtěte a přeložte:...*

tedy: lekce první, cvičení druhé...]

b) Automatické formátování – používání stylů

Formátování nadpisů není jako v případě černotiskových knih motivováno snahou vizuálně odlišit označenou pasáž od okolního textu (i když tuto roli jistě hraje pro

uživatele slabozraké), ale především potřebou přiřadit důležitým předělům – v našem případě nadpisům – příznak, umožňující následné automatické zpracování – v našem případě generování automatického obsahu. Ten má pak nejen charakter základní informační tabule, ale především funkci rozcestníku, z nějž se prostřednictvím hypertextových odkazů nevidomý pohotově dostane k začátku příslušné kapitoly. Z povahy stylů obecně je přirozené, že i v našem případě používáme pro každou úroveň nadpisů vždy jiný styl, i když není vizuálně tak výrazný jako mnohdy v papírové předloze (barva textu, proložení znaků, odsazení od levého okraje stránky, mezery před, mezery za...). [Př. III.1]

Nevidomý má tedy jednak možnost využívat automatického obsahu – vždy se do něj vrátet a odtud přecházet na další kapitoly, příp. používat i znakové navigace k rychlému přemísťování po jednotlivých nadpisech. Obě možnosti se samozřejmě doplňují.

2.2. Označení adaptovaných pasáží

Druhou úlohou „navigačních“ značek (název sice v tomto případě není nejvýstižnější) je jednoznačně odlišit od původního textu pasáže dodatečně vložené při adaptaci – ať už se jedná o stručné technické komentáře k úpravě, nebo adaptované prvky původně grafické povahy. Zastáváme názor, že každý vážnější⁷ zásah do původní předlohy by měl být v dokumentu jednoznačně výsledovatelný a také odlišitelný od vlastního textu. Důvodů je nasnadě několik:

- Nevidomý by měl mít možnost jednoznačně určit, co jsou poznámky a komentáře autorovy a co poznámky technického redaktora – tedy text, který nebyl součástí černotiskové předlohy a jehož přítomnost je omezena jen na stávající dokument. [Př. III.2]

- Mělo by být naprosto zřejmé, které pasáže byly při úpravě modifikovány a jakým způsobem také proto, aby při současné práci vidoucího (vyučující, kolega...) a nevidomého měli všichni zúčastnění představu o tom, jakým způsobem může kdo referovat o jedné a téže informaci. Kromě možnosti snadnější dodatečné kontroly citovaných údajů, může si navíc vyučující-autor při této příležitosti uvědomit, že informační hodnota některých velkoryse pojatých grafických pasáží, kterými se současné publikace nezdírá hemží, je ve skutečnosti minimální. [Př. III.10]

- Současně by mělo být patrné, které pasáže byly vynechány úplně – především obrázky (podrobnosti viz v kapitole II. Praktická část > 3. Grafická složka a C. Navigace – shrnutí).

Postupně se v naší produkci pro výše popsané účely ustálilo používání především těchto znaků: #, @, &, \$, *, §. Jejich výčet není kompletní, k použití dalších při-

⁷ Nejedná se tedy o případné změny, které s sebou nese samotná povaha ED, jak o ní bylo pojednáno výše – zalámání řádků, stránek, velikost písma, použité fonty atd. *Vážnějšími* zásahy se rozumí formální změny oproti papírové předloze, jimiž při prezentování určitých faktů projde ED, aniž utrpí, nebo je co nejmeně dotčena nosná informace, nicméně při porovnání obou dokumentů je patrný formální rozdíl, který by mohl uživatele mást. Př. úpravy grafů, obrázků – viz dále.

stupujeme v případech, kdy je zapotřebí ošetřit více jevů, nebo když se tyto znaky ve významné míře vyskytují již ve vlastním textu dokumentu, a jejich interpretace by tak mohla být dvouznačná. Podrobnosti v kapitole **II. Praktická část – shrnutí**.

3. Prvky grafické povahy – tabulky, schémata, obrázky

Adaptace grafické složky původních dokumentů je jednou z těch operací, jejichž provedení se výrazně liší případ od případu a je nejen závislá na povaze předlohy a povaze výstupu (pro nevidomého × pro slabozrakého), ale do značné míry na kvalitách technického redaktora: na jeho schopnosti představit si daný prvek v jiné podobě než čistě grafické – vžít se do role nevidomého a jeho možností, a také na jeho schopnosti samostatně interpretovat odborné texty se vším, co k nim patří, a umět vybrat a zachovat z grafiky jen nosnou informaci.⁸ Nezřídka tedy platí, že jsou k adaptacím netriviálních obrazů a schémat přibírání na pomoc kolegové obeznámení s problematikou daného oboru, abychom se tak vyvarovali případných laických a ve své podstatě bezobsažných popisů.

Po čistě formální stránce rozlišujeme několik podskupin původních-černotiskových grafických řešení: tabulky, obrázky, schémata a grafy, přičemž se sluší dodat, že právě toto dělení nemá pro výsledek adaptace takovou důležitost jako hledisko následující: obsah.

Po stránce obsahové rozlišujeme:

- a) grafiku doprovodnou (estetickou), jejíž informační hodnota je prakticky nulová, a není tedy nezbytná pro pochopení textu,
- b) grafiku, jež pouze vizualizuje informace, na jejichž podání beze ztrát postačuje i prostá forma textová (přesné grafy⁹, některé typy tabulek, jednoduchá schémata) [Př. **III.3-III.10**],
- c) grafiku, v níž grafická složka je sama o sobě nositelem informace a jejíž převedení do podoby čistě textové nese s sebou větší či menší informační ztráty (obrázky, grafy bez přesně vynesných hodnot, většina složitějších schémat...) – právě u tohoto typu je třeba zvážit, nakolik a jestli vůbec může být původní řešení nahrazeno jiným. Škála možností je sice poměrně široká – od popisů různé detailnosti až po hmatové provedení – ne vždy je ovšem natolik efektivní jako původní varianta a nezbyvá mnohdy než si přiznat, že stále jsou a budou prvky, které se uspokojivě a rovnocenně nahradit nedají a je třeba je bez náhrady (nikoliv bez upozornění) vynechat. [Př. **III.10-III.13**]

⁸ Především při interpretaci schémat není až na výjimky důležitý fakt, že něco je vlevo a něco vpravo, ale pouze údaj o tom, že mezi jednotlivými prvky existují vazby určitých vlastností. Adaptací takového schématu pak nemáme na mysli jeho mechanický popis, ale jeho interpretaci.

⁹ Pod tímto pojmem chápeme grafy, v nichž jsou přesně a jednoznačně udány číselné hodnoty – ať už vyneseny na osách nebo – při jiných typech grafického pojetí (sloupcové, koláčové grafy) – jinak explicitně uvedeny. Na rozdíl od grafů, kde jsou hodnoty naznačeny spíše orientačně, a dá se z nich tak usuzovat pouze na tendenci, nikoli z nich čerpat přesné číselné údaje.

Obecně můžeme konstatovat, že pro elektronické texty nemívá větší význam zachovávat grafiku typu (a), nejsou-li texty určeny pro slabozrakého uživatele, který graficky pojednané pasáže ocení, je naopak účelné snažit se o adaptaci prvků (b) a rozumnou adaptaci-interpretaci (c).

Ať už s původní grafikou naložíme jakkoliv, měl by být použitý způsob z redakčních poznámek zřejmý (viz kapitola Navigace).

ad b) Přesné grafy, tabulky, jednoduchá schémata

Adaptace grafů s jednoznačně vnesenými hodnotami, příp. tabulek se řídí podobnými zásadami¹⁰, přičemž při úpravách více než kdy jindy hraje roli fakt, komu bude dokument určen. V případě slabozrakých uživatelů se totiž jeví vždy jako účelnější ponechat tyto grafické prvky v původním stavu, neboť se v nich lépe orientuje než v prostém textu. [Př. III.8]

Pro potřeby nevidomých navrhujeme obecně dodržovat tyto principy:

- nerušit tabulkový mód v případě, že se jedná o tzv. symetrickou tabulku, která obsahuje skutečně tabulková data, tedy uspořádaná do kříže ve sloupcích i řádcích. Tuto variantu úprav upřednostňujeme, nebrání-li jí technické obtíže, které mohou nastávat při zvládání práce s tabulkami – ať už jde o lidský či ryze technický faktor (čtecí zařízení ...) [Př. III. 6a, III.6b]

- u nepravých tabulek, kde autor pouze některé informace orámoval, příp. pro přehlednost nasázel jakoby do tabulek, tabulkový mód, příp. orámování rušit, text ponechat pouze přehledně a logicky vysázený v textovém režimu [Př. III.9]

- u nesymetrických tabulek (nestejný počet sloupců v jednom řádku nebo řádků v jednom sloupci) nejprve dodat chybějící sloupce, resp. řádky, vynést hodnoty společné pro celou tabulku do hlavičky tab., příp. stávající tabulku rozdělit na několik dílčích [Př. III.3, III.4]

- v případě přesných grafů vždy rušit obrázkové provedení a nahrazovat je textovou variantou

- jednoznačně definovat hodnoty, které graf obsahuje: popsat osy grafu, sloupce atd.

- stanovit jednoznačné oddělovače uváděných hodnot

- rozepsat hodnoty tak, jak k sobě logicky patří

- jednoznačně oddělit rozepsaný text od textu okolního – viz kapitola navigace

Tam, kde není z jakéhokoliv důvodu možné nebo žádoucí ponechat původní grafické řešení předlohy, používáme pro úpravu tabulek následující postupy¹¹:

- zrušit původní grafické řešení a nahradit ho prostým textem

¹⁰ Než k jakémukoliv (pracnější) adaptaci přistoupíme, je na místě zjistit, zda grafika nemá přímo v těle publikace svou textovou variantu, jejímž je pouze ilustrativním doplněním a kterou je možné považovat za dostatečnou náhradu obrazu. V takovém případě je další úprava zbytečná.

¹¹ Až donedávna byla tímto způsobem upravována veškerá tabulková data v dokumentech zpracovávaných editory střediska Teiresiás.

- jednoznačně definovat hodnoty, které tabulka obsahuje: v případě tabulky popsat hlavičku atd.
- stanovit jednoznačné oddělovače uváděných hodnot (suplujících původní dělení na sloupce, řádky...)
- rozepsat hodnoty tak, jak k sobě logicky patří (rozhodnout, zda zvolit rozepisování po řádcích či po sloupcích)
- jednoznačně oddělit rozepsaný text od textu okolního – viz kapitola [2. Navigace](#).

4. Ostatní typy úprav

Vedle úprav, které považujeme za základní a jimž se při přípravě téměř jakéhokoli titulu nelze vyhnout, vyžadují nezřídka určité typy publikací další úpravy, jejichž rozsah a povaha jsou určovány typem předlohy a možnostmi čtecích zařízení. Máme na mysli především texty, v nichž se objevují:

4.1. Specifické typy formátování, jejichž pomocí se dosahuje nejen efektu estetického, ale především členění textu podle jeho závažnosti, příp. funkce. Dodržet původní formát nebývá většinou ani možné ani účelné, přitom jeho úplné ignorování by mohlo mít za následek ztrátu kontinuity textu, a tím i správného smyslu, nebo alespoň zbytečné znepráhlednění. Jedná se především o formátovací prvky, jejichž prostřednictvím je vložen do souvislého textu text další - doprovodný, citáty, příp. podrobnější komentář, a marginální poznámky, jejichž vynecháním sice mnohdy ke ztrátě informací nedojde, v některých případech jsou tak ovšem řešeny dílčí nadpisy, které text výrazně člení, a jejich absence by byla na škodu. Nehledě k tomu, že mívají i funkci dalších doplňujících poznámek. [Př. [III.14-III.16](#)]

4.2. Speciální znaky, jejichž čtení by bylo při použití běžných čteček pro české prostředí přinejmenším problematické, ne-li nemožné: znaky jiných než latinkových abeced (azbuka, alfabéta, IPA – fonetická abeceda), příp. další odbornou symboliku. [Př. [III.20.1](#), [III.20.2](#) a [III.21](#)]

II. Praktická část – shrnutí

A. Základní úpravy

1. Základní formát dokumentu a stránky

- dokument editoru Microsoft Word (v. 7.0 a vyšší), kódování Unicode ISO 10646
- jednotné nastavení stránky pro všechny dokumenty:
 - A4 na výšku,
 - stále stejné okraje (nebrání-li tomu nic, pak všude 2,5 cm),
 - stejný typ, velikost písma, není-li pro potřeby uživatele nutné jinak (zvětšený tisk, bezpatkové písmo...)
- bez záhlaví a zápatí
- bez pevných stránkových zlomů (nenapodobovat zalámání černotiskové publikace)
- bez čísel stran; je-li už nutné je zachovat, pak vložit do složených závorek {} na začátek strany (tedy nad ni), k níž patří (nekládat doprostřed rozdělených slov, ale na konec věty)
- bez pevných zalámání řádků (ať už pomocí ručních zlomů nebo zlomů konce odstavce); koncem odstavce značit skutečně až samotný konec odstavce, nikoli konce řádků
- bez zbytečných mezer, volných řádků a vícenásobných tabulátorů (vše max. jednou) – nezachovávat za každou cenu původní rozložení na stránce
- nepoužívat žádné automatické formátování s výjimkou nadpisů, automatického obsahu (viz níže) a poznámek pod čarou, především nahrazovat automatické výčty (1., 2.... a odrážky jakéhokoliv druhu)

2. Nadpisy

- formátovat pomocí stylů (Nadpis 1...)
- dodržovat strukturování podle předlohy (pro jednu úroveň nadpisů používat jen jeden styl)
- automatický formát přiřazovat nadpisům podle rozsahu textu a jednotlivých kapitol do 3., max. 4. úrovně
- před každý nadpis kapitoly vkládat navigační znak # (opět podle rozsahu publikace do 3., max. 4. úrovně)

3. Grafická složka

3.1 Tabulky

3.1.1 Symetrická, příp. nesymetrická tabulková data

- nerušit tabulkový mód, pouze příp. tabulku zpřehlednit (jednotný typ rámování atd.)
- doplnit chybějící položky u nesymetrických tabulek, příp. vynést původní obecnou informaci platnou pro celou tabulku do popisku, nebo tabulku rozdělit na menší autonomní celky

– text tabulky i s případnou popiskou pak vkládat mezi znaky, jimiž se jednoznačně oddělí od okolního textu (@...&)

3.1.2 Netabulková data původně řešená jako tabulky

- rušit tabulkový mód, nahrazovat jej prostým textem
- tabulky pak logicky rozepisovat
- používat jednoznačné dělicí znaky pro jednotlivé položky/sloupce (středníky)
- používat jednoznačné dělicí znaky pro konce řádku (tečka)
- k tabulce připsat jednoduchou a stručnou průvodku (př. tabulka o čtyřech sloupcích a pěti řádcích, sloupce odděleny středníky, řádky tečkami) – pokud je úprava tabulek všude jednotná, není nezbytné průvodku dodávat, ale vložit tento komentář přímo do průvodky dokumentu (viz níže)
- text tabulky i s případnou popiskou pak vkládat mezi znaky, jimiž se jednoznačně oddělí od okolního textu (@...&)

3.2 Obrázky

- adaptovat pouze ty obrázky, které mají v textu jinou funkci než čistě ilustrativní (a dekorativní)
- adaptace spočívá buď ve stručném a jasném popisu nebo úpravě do hmatové podoby (dvoj-, trojrozměrná grafika)
- původní popisek obrázku spolu s případným slovním popisem editora vložit opět mezi znaky @...&
- ponechávat v textu i původní popisek obrázku, který byl z elektronické verze vypuštěn, př. @Obrázek 2. Fyzikální mapa světa&
- ostatní obrázky (ilustrace, dekorace) vynechávat bez náhrady a bez popisku
- u textů určených i pro slabozraké možnost vložit původní obrázky do samostatných souborů a navázat je hypertextovými odkazy na původní text

3.3 Schémata a grafy

- jednoduchá schémata rozepsat jako obrázky (interpretovat vztahy a funkce schematického znázorňování, nikoli mechanicky popisovat rozložení na stránce - vlevo, vpravo, nahoře, dole..., příp. grafické provedení – šipka vede doprava...)
- grafy s přesně vynesеныmi hodnotami rozepsat jako tabulky
- složitější schémata vynechávat (ponechat jen původní popisek)
- u nepřesných grafů jen popsat tendenci průběhu funkce
- původní popisek spolu se slovním popisem editora opět vložit mezi znaky @...&

4. Řezy písma

- ponechávat tak jako v původním textu a bez jakýchkoliv komentářů, mají-li pouze funkci vizuálně odlišovací
- v případě, že je na takto formátovaný úsek odkázáno v textu (př. „Nahrad'te slova psaná kurzívou za...“), použít zvláštních znaků před a za formátovaným slovem a zmínit tuto skutečnost přímo v textu, tedy „Nahrad'te slova psaná kurzívou (\$...\$) za...“ . [Př. III.19]

- totéž platí o dalších řezech a typech (tučnost, přeškrtnuté písmo, podtržené písmo)
- je-li v jedné větě více takto označených slov je praktické používat jiný znak začáteční a jiný koncový, tedy př. \$...&

B. Ostatní úpravy

- místo na doplnění (př. v jazykových učenicích) označovat třemi tečkami ... jakožto třemi znaky, nikoli jednoznakovým znakem výpustky
- speciální znaky, jejichž interpretace čtecími zařízeními může být sporná (nebo žádná) nahrazovat jednoznačnými kombinacemi více „čitelných“ znaků; jedná se především o symboly používané pro grafický zápis přírodních věd, symboly cizích abeced nezahrnutých do středoevropské sady (ať už nelatinkové - azbuka, alfabéta, nebo latinkové - IPA - fonetická abeceda)
- veškeré komentáře, které editor do textu vloží a které nejsou součástí už značených pasáží (popisek u obrázku atd.), vkládat mezi zvláštní znaky (§...&), aby byly odlišeny od původního textu; ekvivalentem může být slovní uvození: „Poznámka k úpravě:...“
- poznámky vkládat jako poznámky pod čarou
- u jazykových učebnic:
 - každá lekce v samostatném souboru (všechny s jednotnou úpravou)
 - značit čísla cvičení *, př. *1.
 - jednotlivé věty ve cvičeních psát pod sebe, nikoli za sebe do odstavce
 - na začátek každého dílčího souboru: (zkrácený) název publikace, číslo lekce a pod ně automatický obsah lekce

C. Navigace - shrnutí

- znak # bezprostředně před každý nadpis (podle rozsahu textu do 3. až 4. úrovně)
- znak * bezprostředně před číslo cvičení v jazykových učebnicích
- znaky @...& pro značení tabulek, obrázků a schémat
- znaky \$...\$, příp. \$...& pro značení formátovaného textu (tučnost, kurzíva, podtržení, přeškrtnutí) - původní formát samozřejmě zůstává
- znaky §...& pro značení dodatečně vložených editorových komentářů
- tři tečky ... pro značení vynechaného místa určeného k doplnění

D. Konečná formální podoba dokumentu

- následují položky v pořadí, v jakém se v souboru vyskytují

1. Průvodka dokumentem

- na samý začátek každé samostatné elektronické publikace vložit komentáře k úpravám, které byly s dokumentem provedeny:
 - počet úrovní nadpisů (název stylů),
 - navigace, obsah

- způsob úprav tabulek, vyskytují-li se
- způsob adaptace obrázků, vyskytují-li se
- další provedené úpravy (spec. znaky a symboly, poznámky pod čarou...)

[Př.: Průvodka dokumentem Integrativní speciální pedagogika:

- nadpisy tří úrovní (použité styly Nadpis 1-Nadpis 3), před nimi znak #
- na začátku dokumentu automatický obsah (#Obsah)
- původní obrázky buď slovně popsány (jejich popisek vložen mezi znaky @...&), nebo při složitějším vyobrazení bez popisu z textu vynechány (v tom případě vloženy do samostatných souborů jako obrázky navázané na text hypertextovým odkazem - textový a grafický soubor musí být v jednom adresáři)]
- v případě publikací rozdělených do více souborů je průvodka v samostatném souboru

2. Základní bibliografické údaje

- tučně jméno autora, název knihy, původní místo vydání, původní vydavatel a rok vydání¹², ISBN
- kompletní tiráž je možné umístit buď tradičně na konec dokumentu, nebo za obsah

3. Obsah

- na začátek dokumentu vložit automatický obsah, generuje se právě za pomoci automatických stylů nadpisů (Vložit > Rejstřík a seznamy > Obsah (nevkládat čísla stran))
- max. 4 úrovně, pak už se stává obsah pro svou délku nepoužitelným
- označit navigací: #Obsah

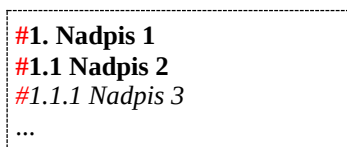
4. Vlastní text

- adaptován podle výše uvedených zásad

¹² V katalogu pak bude uvedeno i místo, vydavatel a rok vydání/úpravy elektronické verze.

III. Příklady¹³

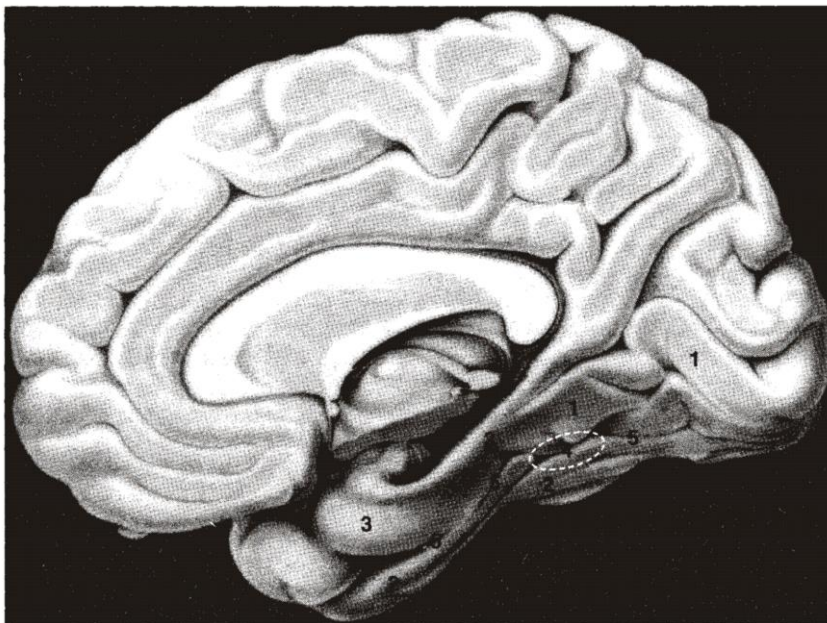
III.1 Styly a základní navigace u nadpisů

¹³ V kapitole Příklady je vždy jako první nabídnut náhled originální – černotiskové podoby upravovaného textu, pak v čerchovaně ohraničeném rámečku následuje úprava v ED. Jevy, které by příp. mohly v okolním textu snadno zaniknout (navigační znaky atd.), jsou zde vysázeny barevně.

III.2 Značení adaptovaných pasáží

Obr. 2.5 Poloha V4 („centra rozlišování barev“) v gyrus fusiformis

1 – gyrus lingualis	4 – přibližná poloha V4 u člověka
2 – gyrus fusiformis	5 – sulcus collateralis
3 – gyrus parahippocampalis	

@Obr. 2.5 Poloha V4 („centra rozlišování barev“) v gyrus fusiformis

V4 obklopují: dorsálně gyrus lingualis, kaudálně sulcus collateralis, ventrálně gyrus fusiformis, rostroventrálně pokračováním sulcus collateralis a rostrodorsálně gyrus parahippocampalis. V4 leží v centru těchto útvarů.&

Poznámka: Pro potřeby slabozrakých je původní obrázek v externím souboru, k textu je připojen prostřednictvím hypertextového odkazu. Tento postup může být uplatňován i ve všech příkladech, které následují.

III.3 Tabulková data I

Typ capiō "beru" /zčásti podle 3., zčásti podle 4. konjugace/.			
	<u>Aktivum</u>		
	<u>3. konj.</u>	<u>typ capiō</u>	<u>4. konj.</u>
Ind. prez.	1. pet-ō 2. pet-i-s 3. pet-i-t	cap-i-s cap-i-t	cap-i-ō aud-ī-s aud-i-t
	1. pet-i-mus 2. pet-i-tis 3. pet-u-nt	cap-i-mus cap-i-tis cap-i-u-nt	aud-ī-mus aud-ī-tis aud-i-u-nt

@

3. konj. – ind. prez. akt.

1. pet-ō

2. pet-i-s

3. pet-i-t

...

4. konj. – ind. prez. akt.

1. aud-i-ō

2. aud-ī-s

3. aud-i-t

...

typ capiō – ind. prez. akt.

1. cap-i-ō

2. cap-i-s

3. cap-i-t

...

&

Poznámka: Druhou variantou je ponechání dat v tabulce, prostřední dva sloupce sloučit do jednoho a „Ind. prez.“ vynést do hlavičky tabulky.

Kromě adaptace grafické složky (rozložení na stránce) došlo i k úpravě původních znaků vyjadřujících vokalickou délku (ī, ō).

III.4 Tabulková data II

Zájmena ukazovací II: hic, haec, hoc

M	F	N
Sg. 1. hic	haec	hoc
2.	huius	
3.	huic	
4. hunc	hanc	hoc
6. hōc	hāc	hōc

@Zájmena ukazovací II: hic, haec, hoc

Sg.	M	F	N
1.	hic	haec	hoc
2.	huius	huius	huius
3.	huic	huic	huic
4.	hunc	hanc	hoc
6.	hóc	hác	hóc

&

@

M – sg.

1. hic
2. huius
3. huic
4. hunc
6. hóc

F – sg.

1. haec
2. huius
3. huic
4. hanc
6. hác

...

&

Poznámka: Původně „neúplné“ tabulky, u nichž autoři spoléhali na vizuální efekt jakožto dostatečný impuls pro doplnění příslušných prázdných míst, je třeba jednoznačně doplnit, neboť stejného efektu jinak docílit při práci se čtecími zařízeními nelze.

Preferovanou variantou – namísto přepisu do prostého textu – je ponechat data v tabulce, jen doplnit prázdná místa a **Sg.** vynést do hlavičky tabulky.

III.5 Text ve sloupcích

8.2 Utvořte pět vět:

Vzor. Susan isn't speaking about Jack.

Susan	isn't	speaking	with	Jack
Jack	aren't	thinking	about	Susan
They		learning	for	tea
		waiting		English
		making		
		asking		

*8.2 Utvořte pět vět. § Slovní zásoba je v pěti sloupcích označených a-e.&

Vzor: Susan isn't speaking about Jack

a)

Susan

Jack

They

b)

isn't

aren't

c)

speaking

thinking

...

d)

with

about

for

e)

Jack

Susan

...

III.6a Tabulková data III

Tabulka č. 1. Vybrané okresy s nejvyšší podporou KSČM (údaje v procentech)

Okres	ČNR 1990	ČNR 1992	PSPČR 1996	PSPČR 1998	PSPČR 2002
Litoměřice	18,04	18,69	14,83	15,38	24,7
Louny	18,73	19,18	16,02	17,1	29,07
Most	17,92	19,19	14,97	15,77	27,41
Tachov	19,08	20,68	18,12	18,37	31,02
ČR	13,24	14,05	10,33	11,03	18,51

Poznámka: Tato tabulka je ukázkovým případem symetrických tabulkových dat – úpravy nejsou prakticky potřeba, pokud ovšem technické zázemí a zkušenosti uživatele dovolí práci s tímto druhem informací. V opačném případě se nabízí varianta uvedená níže: přepis do textu.

@Tabulka č. 1. Vybrané okresy s nejvyšší podporou KSČM (údaje v procentech)

§šest sloupců, údaje po sloupcích odděleny středníkem&

Okres; ČNR 1990; ČNR 1992; PSPČR 1996; PSPČR 1998; PSPČR 2002

Litoměřice; 18,04; 18,69; 14,83; 15,38; 24,7

Louny; 18,73; 19,18; 16,02; 17,1; 29,07

Most; 17,92; 19,19; 14,97; 15,77; 27,41

Tachov; 19,08; 20,68; 18,12; 18,37; 31,02

ČR; 13,24; 14,05; 10,33; 11,03; 18,51&

III.6b Tabulková data IV

Tabulka. Výsledky hlasování za územní celky, kraj JM, okres Břeclav
(www.volby.cz):

Volební strana		Platné hlasy			Volební strana		Platné hlasy	
		celk.	v %				celk.	v %
03	Čs. strana socialistická	1 628	1.88		13	Čs.demokratické fórum	96	0.11
06	Svobodný blok	431	0.50		18	Strana zelených	1 777	2.05
07	Občanské fórum	32 870	37.92		20	Hnutí za sam.dem.-Sp.Mor.a Sl.	23 399	26.99
08	Všelid.dem.str.,Sdruž.pro rep.	357	0.41		21	Sociální demokracie	1 200	1.38
09	Volební se-skup.záj.m.svazů v ČR	262	0.30		22	Strana přátel piva	330	0.38
11	Spojenectví zemědě.l.a venkova	3 036	3.50					

Poznámka: Výše uvedená tabulka, má-li být jako tabulka zachována, musí být buď rozdělena a původně pravý sloupec bude umístěn pod levý jako jeho logické pokračování (preferovaná varianta, viz následující strana), nebo se nabízí tradiční, ovšem méně přehledné řešení s přepisem do textového režimu.

@Tabulka. Výsledky hlasování za územní celky, kraj JM, okres Břeclav
(www.volby.cz):

§čtyři sloupce, údaje po sloupcích odděleny středníkem&

Volební strana; Platné hlasy - celk.; v %

03; Čs. strana socialistická; 1 628; 1.88

06; Svobodný blok; 431; 0.50

07; Občanské fórum; 32 870; 37.92

...

20; Hnutí za sam. dem.-Sp. Mor. a Sl.; 23 399; 26.99

21; Sociální demokracie; 1 200; 1.38

22; Strana přátel piva; 330; 0.38&

@

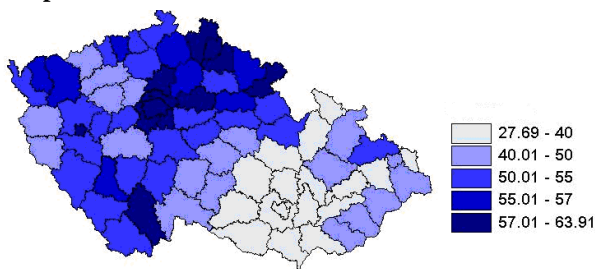
Volební strana		Platné hlasy celkem	Platné hlasy v %
03	Čs. strana socialistická	1 628	1.88
06	Svobodný blok	431	0.50
07	Občanské fórum	32 870	37.92
08	Všelid. dem. str., Sdruž. pro rep.	357	0.41
09	Volební seskup. zájm. svazů v ČR	262	0.30
11	Spojení zemědělců a venkova	3 036	3.50
13	Čs. demokratické fórum	96	0.11
18	Strana zelených	1 777	2.05
20	Hnutí za sam. dem.-Sp. Mor. a Sl.	23 399	26.99
21	Sociální demokracie	1 200	1.38
22	Strana přátel piva	330	0.38

&

Poznámka II: Kromě úprav formátu tabulky je v rámci redakčního zásahu vhodné opravit i původní chyby v užití interpunkce – doplnit chybějící mezery.

III.7 Přesný graf

Podpora OF 1990

Podpora OF 1990

§ Původně mapa ČR rozdělená na volební okresy barevně rozlišené (do pěti kategorií) podle volebního výsledku.&

1. 27.69-40 %

Karviná, Přerov, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav,...

2. 40.01-50 %

Kladno, Příbram, Rakovník, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, Bruntál, Frýdek-Místek, Vsetín...

3. 50.01-55 %

Benešov, Beroun, Kolín, Kutná Hora, Český Krumlov, Písek, Prachatice, Tábor,...

4. 55.01-57 %

Mladá Boleslav, Strakonice,...

5. 57.01-63.91 %

Praha, Praha východ, Praha západ, Liberec, Jablonec n. Nisou, Semily, Mělník, Nymburk, České Budějovice,...

Poznámka: I zde se nabízí jako možné řešení převod do symetrické tabulky:

Podpora OF 1990

§ Mapa ČR rozdělená na volební okresy barevně rozlišené (do pěti kategorií) podle volebního výsledku.&

Volební výsledek	Volební okresy
1. 27.69-40 %	Karviná, Přerov, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav,...
2. 40.01-50 %	Kladno, Příbram, Rakovník, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, Bruntál, Frýdek-Místek, Vsetín...
3. 50.01-55 %	Benešov, Beroun, Kolín, Kutná Hora, Český Krumlov, Písek, Prachatice, Tábor,...
4. 55.01-57 %	Mladá Boleslav, Strakonice,...
5. 57.01-63.91 %	Praha, Praha východ, Praha západ, Liberec, Jablonec n. Nisou, Semily, Mělník, Nymburk, České Budějovice,...

III.8 Schéma - účetní rozvaha

Rozvaha	
Aktiva	Pasiva
1. Investiční majetek - hmotný investiční majetek - ...	1. Vlastní jmění - základní jmění - ...
2. Oběžný majetek - zásoby - ..	2. Cizí zdroje - rezervy - ...
3. Ostatní aktiva	3. Ostatní pasiva
Aktiva celkem	Pasiva celkem

@Rozvaha:

Aktiva	Pasiva
1. Investiční majetek	1. Vlastní jmění
- hmotný investiční majetek	- základní jmění
- ...	- ...
2. Oběžný majetek	2. Cizí zdroje
- zásoby	- rezervy
- ...	- ...
3. Ostatní aktiva	3. Ostatní pasiva
Aktiva celkem	Pasiva celkem

&

Poznámka: Preferované řešení je převod na standardní tabulková data. Přepis do prostého textu je varianta spíše nouzová, resp. podmíněná zcela konkrétní technickou překážkou.

@Rozvaha:

Vlevo: Aktiva:

1. Investiční majetek
- hmotný investiční majetek
- ...
2. Oběžný majetek
- zásoby
- ...
3. Ostatní aktiva
Celkem aktiva

Vpravo: Pasiva:

1. Vlastní jmění
- základní jmění
- ...
2. Cizí zdroje
- rezervy
- ...
3. Ostatní pasiva
Celkem pasiva&

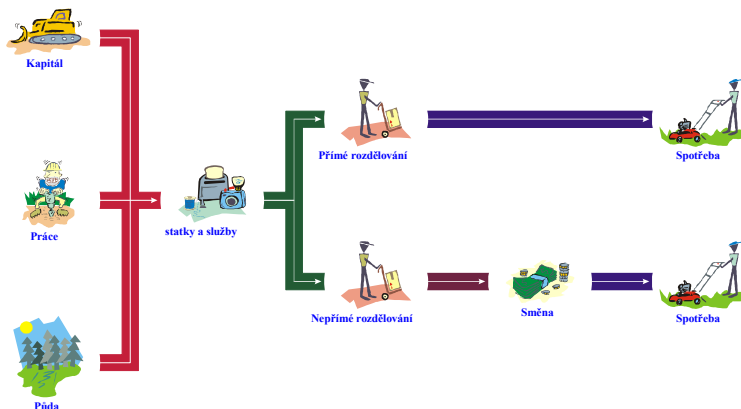
III.9 Schéma/obrázek

	TEORIE	PRAXE	POIÉSIS
úkon:	poznávání	jednání	tvoření
cíl:	jednání	činy	dílo
zběhlost:	věda	ctnost	umění krásné u. technika

@Obrázek 30. Tabulka o čtyřech sloupcích: Činnost: úkon; cíl; zběhlost.
 Teorie: poznávání; jednání; věda
 Praxe: jednání; činy; ctnost.
 Poiésis: tvoření; dílo; krásné umění a technika&

III.10 Schéma/obrázek

Obrázek č. 1 – Od zdrojů ke spotřebě

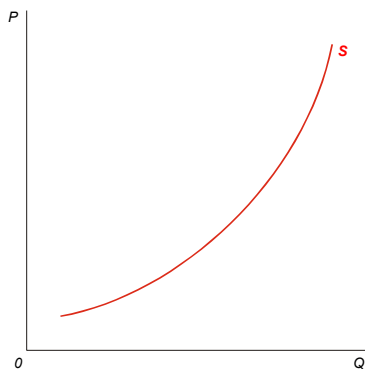

@Obrázek č. 1 – Od zdrojů ke spotřebě&

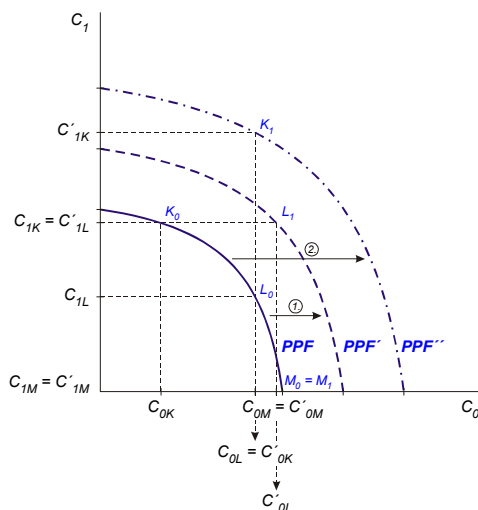
Poznámka: Popis obr. č. III.10 v adaptovaném dokumentu zcela chybí – byl by zbytečný. Obrázek byl navíc – stejně jako III.9 – interpretován přímo v textu.

III.11a-b Nepřesné grafy

Obrázek č. 1 – Nabídková křivka

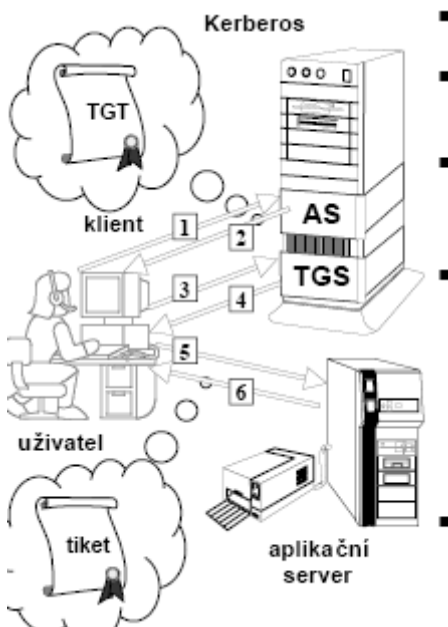
Obrázek č. 2 – Posun hranice výrobních možností

Poznámka: U obou grafů zůstal v textu pouze původní popis mezi znaky @...&, vysvětlení bylo přímo v textu.

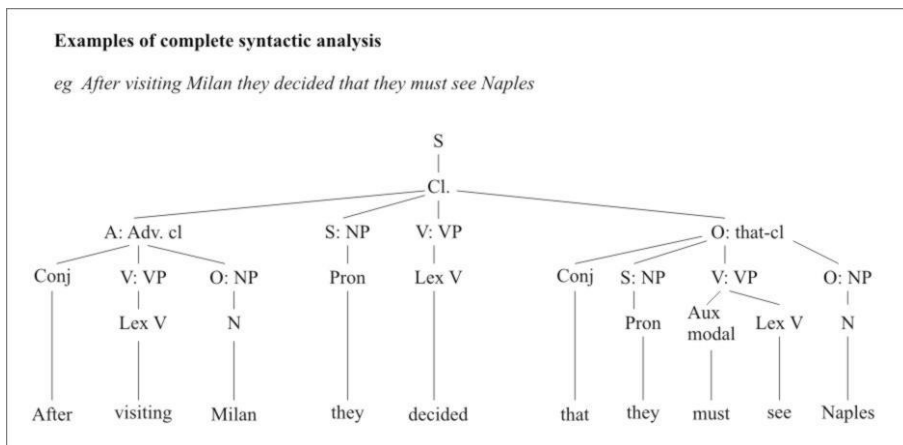
Je-li zapotřebí, aby nevidomý s grafy aktivně pracoval (tedy není možné spolehnout se na zprostředkovaný slovní popis), nabízí se samozřejmě možnost připravit obraz pro vnímání hmatové (použit vhodnou techniku výroby hmatové grafiky).

III.12 Schéma

Poznámka: Podobná schémata je bezpředmětné popisovat. Většinou mají textový ekvivalent přímo ve zdrojovém textu.

III.13 Syntaktické schéma

@Figure 30 Examples of complete syntactic analysis

(Poznámka k úpravě: jednotlivé úrovně syntaktického stromu jsou vyznačeny pomocí odrážek, arabskými číslicemi je naznačeno pořadí výskytu jednotlivých jevů - VP, NP, Conj....)

eg After visiting Milan they decided that they must see Naples.

S = Cl

- Cl = A: Adv. cl + S: NP1 + V: VP1 + O: that-cl

-- A: Adv. cl = Conj1 + V: VP2 + O: NP2

-- S: NP1 = Pron1

-- V: VP1 = Lex V1

-- O: that-cl = Conj2 + S: NP3 + V: VP3 + O: NP4

---V: VP2 = Lex V2

--- O: NP2 = N1

--- S: NP3 = Pron2

--- V: VP3 = Aux modal + Lex V3

--- O: NP4 = N2

Conj1 = after; Lex V1 = visiting; N1 = Milan; Pron1 = they; Lex V1 = decided; conj2 = that; Pron2 = they; Aux modal = must; Lex V3 = see; N2 = Naples&

III.14 Marginální doplňující poznámky

Právní vědomí a zákonnost

To, zda občané dodržují, nebo naopak porušují právo, ovlivňuje tzv. právní vědomí, jež má dvě strany:

- znalost práva ..
- názory na spravedlnost ...

Při stanovování odpovědnosti za porušení práva se obvykle vychází ze zásady, že každý měl a mohl znát platné právo (ignorantia iuris non excusat = neznalost práva neomlouvá).

Ve vědomí lidí se platné právní normy často prolínají s jinými společenskými (morálními, mravními, náboženskými apod.) idejemi a postuláty ...

Aby znalost práva byla všem dostupná, vydává stát veřejně přístupné sbírky zákonů, ...

Morálními hodnotami jsou představy o dobru a zlu, cti, spravedlnosti atd. ...

Mravní normy se v různých vrstvách společnosti mohou lišit, existují v pluralitě. ...

Sankce (viz str. 118)

#Právní a mravní vědomí, spravedlnost, zákonnost

To, zda občané dodržují, nebo naopak porušují právo, ovlivňuje tzv. právní vědomí, jež má dvě strany:

- znalost práva -...
- názory na spravedlnost -...

Při stanovování odpovědnosti za porušení práva se však obvykle vychází ze zásady, že každý měl a mohl znát platné právo (ignorantia iuris non excusat = neznalost práva neomlouvá).

\$Aby byla znalost práva všem dostupná, vydává stát veřejně přístupné sbírky zákonů, sbírky soudních rozhodnutí apod....**\$**

Ve vědomí lidí se platné právní normy často prolínají s jinými společenskými (morálními, mravními, náboženskými apod.) idejemi a postuláty,...

\$Morálními hodnotami jsou představy o dobru a zlu, cti, spravedlnosti apod. (viz str. 206)**\$**

\$Mravní normy se v různých vrstvách společnosti mohou lišit, existují v pluralitě...**\$**

\$Sankce (viz str. 118, resp. kap. xy)**\$**

III.15 Marginální poznámky v rámci jednoho odstavce

Mögliche Entwicklungen der Buchillustration

*Bilderbücher
für Erwachsene*

Es werden auch die Bilderbücher aufgelegt, die sich vom Inhalt und/oder der Bildgestaltung her eher an Erwachsene wenden. ...

...

...

*Buchillustration
in der Zukunft*

... und beliebte Sammelobjekte. In Zukunft wird die Bildgestaltung vermutlich einen noch höheren Stellenwert erhalten. Neuere Medien ...

...

*Comics,
Cartoons*

...ist schon seit langen festzustellen. Der Comic, dem in diesem Band ein eigenes Kapitel gewidmet ist, ...

#Mögliche Entwicklungen der Buchillustration

[Bilderbücher für Erwachsene] Es werden auch Bilderbücher aufgelegt, die sich vom Inhalt und/oder der Bildgestaltung her eher an Erwachsene wenden. Sie sind oft Anlass zu Meinungsverschiedenheiten bezüglich ihrer Eignung für Kinder. Meist sind sie von hohem künstlerischem Wert und beliebte Sammelobjekte. [Buchillustration in der Zukunft] In Zukunft wird die Bildgestaltung vermutlich einen noch höheren Stellenwert erhalten. Neuere Medien, wie Comics, Film und computergenerierte Bildervideos, beeinflussen unser Bildverständnis immer mehr. Die große Verwandtschaft zum Medium Film (Kameraeinstellungen, Perspektiven, Zoomeffekte) ist schon seit langem festzustellen. [Comics, Cartoons] Der Comic, dem in diesem Band ein eigenes Kapitel gewidmet ist, ist zu einem ernstzunehmenden Medium geworden, das in allen Bereichen eingesetzt wird. Comics und Cartoons können unterhaltend sein, sind aber auch besonders geeignet, Sozialkritisches zu transportieren. Als Informationsträger für verschiedenste Sachgebiete gehören sie zu unserem Alltag.

Poznámka: Běžné marginální poznámky většinou označují začátek nového tématu se začátkem odstavce – jejich úpravu je tedy možné řešit jako dílčí nadpisy. V rámci jednoho odstavce to dost dobře možné není.

III.16a-b Doplnkový komentář, resp. citát vsunutý do hlavního textu

Dobytí říše Inků. Podobným způsobem jako Mexiko bylo dobyto i Peru, kde se prostírala říše Inků.

Říše Inků byla nejvyspělejším politickým a kulturním výtvozem původního obyvatelstva jižní Ameriky. I zde šlo o stát, který vznikl z kmenového svazu Inků ...
... Státním náboženstvím byl kult Slunce.

Dobytí a vyvrácení říše Inků (1531-1535) je dílem dvou dobrodruhů, Francisca Pizarra a Diega Almagra. I při jejich výpravě sehrály významnou úlohu ...

Dobytí říše Inků. Podobným způsobem jako Mexiko, bylo dobyto i Peru, kde se prostírala říše Inků.

Vsuvka. Říše Inků byla nejvyspělejším kulturním a politickým výtvozem původního obyvatelstva jižní Ameriky. I zde šlo o stát, který vznikl z kmenového svazu Inků... Státním náboženstvím byl kult Slunce. **Konec vsuvky**
Dobytí a vyvrácení říše Inků (1531-1535) je dílem dvou dobrodruhů, Francisca Pizarra a Diega Almagra. I při jejich výpravě sehrály významnou úlohu vnitřní slabost ohromné říše s velkým počtem nespokojených kmenů, boje o trůn ve vládnoucí rodině, pověřivá úcta obyvatelstva před bílými cizinci,...

Poznámka: Ekvivalentem slovního komentáře „vsuvka – konec vsuvky“ mohou být znaky \$...\$, příp. \$...&\$ (viz následující příklady).

ARISTOTELEŠ tento problém popisuje takto: Všichni lidé touží po blahu....Veškerá činnost je *snaha o blaho*.

Ale v tom, co je podstatou blaženosti, se názory různí a odpověď obyčejných lidí zní jinak než odpověď moudrých mužů. ... (Etika Nikomachova I, 2, 1095a)

Otázka po hodnotě, která dává činnosti smysl, tedy závisí na člověku....

...Veškerá činnost je snaha o blaho.

\$Ale v tom, co je podstatou blaženosti, se názory různí a odpověď obyčejných lidí zní jinak než odpověď moudrých mužů... (Etika Nikomachova I, 2 1095a)**&**
Otázka po hodnotě, která dává činnosti smysl...

III.16c Doplnková definice vložená do hlavního textu

Potřeby nejsou výlučně ekonomickou kategorií a v dalším výkladu se nebudeme zabývat celou škálou potřeb. V ekonomické teorii se pro nás stane výchozí **dělení potřeb na ekonomické a neekonomické (mimoekonomické)**. Nás budou zajímat ekonomické potřeby.

***Ekonomické potřeby** jsou uspokojovány spotřebou statků a služeb, které jsou produktem hospodářské činnosti.*

*Statky, které jsou výsledkem hospodářské činnosti se nazývají **statky ekonomické**.*

Neekonomické potřeby jsou uspokojovány jinak (např. potřeba vystoupit na vrchol hory, potřeba si zazpívat) a nebudeme je v dalším výkladu zohledňovat.

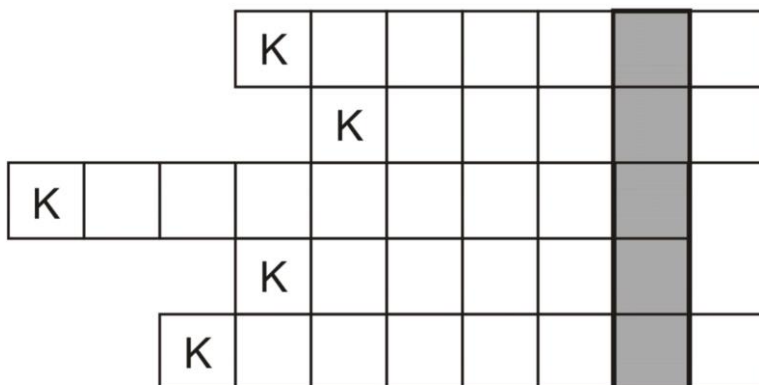
Potřeby nejsou výlučně ekonomickou kategorií a v dalším výkladu se nebudeme zabývat celou škálou potřeb. V ekonomické teorii se pro nás stane výchozí **dělení potřeb na ekonomické a neekonomické (mimoekonomické)**. Nás budou zajímat ekonomické potřeby.

\$Ekonomické potřeby jsou uspokojovány spotřebou statků a služeb, které jsou produktem hospodářské činnosti. Statky, které jsou výsledkem hospodářské činnosti se nazývají **statky ekonomické.**&

Neekonomické potřeby jsou uspokojovány jinak (např. potřeba vystoupit na vrchol hory, potřeba si zazpívat) a nebudeme je v dalším výkladu zohledňovat.

III.17 Křížovka

Kreuzworträtsel: Ergänzen Sie die passenden Ausdrücke

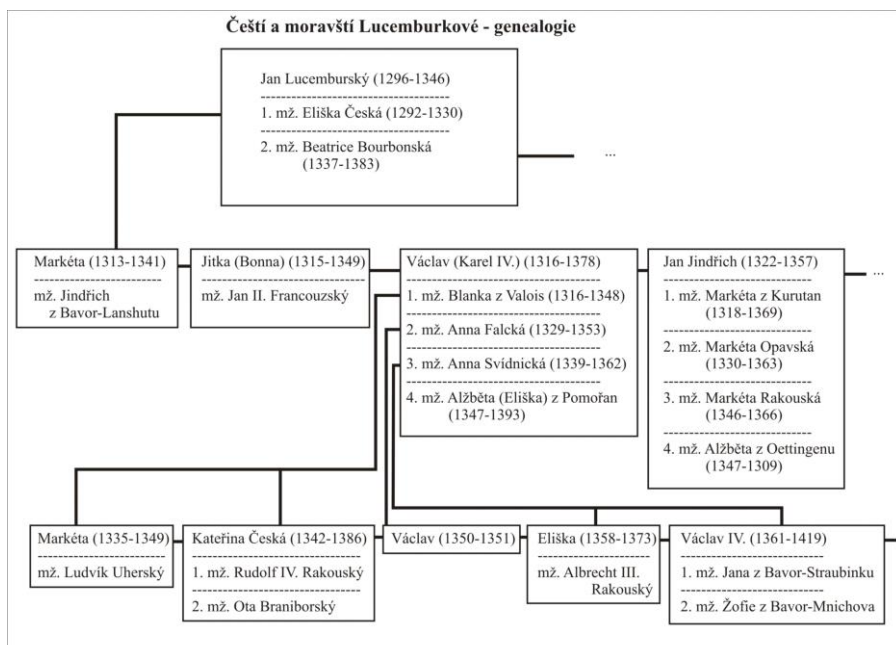
Kreuzworträtsel: Ergänzen Sie die passenden Ausdrücke

(Poznámka k úpravě: všechna slova křížovky začínají na písmeno K, v závorce za větou je na 1. místě uveden počet písmen hledaného slova a na 2. místě pořadí písmene patřící do tajenky)

Ö = OE

1. In den Clubs hat man... zum Publikum. (7, 6)
 2. Auf dem Gebiet der... hat sich viel geändert. (6, 5)
 3. Die... von Shakespeare sind immer beliebt. (9, 9)
 4. Von den Filmen gefallen mir... am besten. (6, 6)
 5. Teenager gehen oft in... (8, 7)
- "Schau mal, der kann aber gut tanzen." "Das ist doch wirklich keine... ."

III.18 Genealogický strom

Výsledek adaptace je na následující straně.

Čeští a moravští Lucemburkové - genealogie

(Poznámka k úpravě: římská číslice označuje generaci; arabská číslice konkrétní osobu, malé písmeno manželku)

I. generace

1) JAN LUCEMBURSKÝ (1296-1346) a jeho dvě ženy

a) Eliška Česká (1292-1330)

b) Beatrice Bourbonská (1337-1383)

II. generace

1. Markéta, (dcera I.1.a), (zemřela 1341) provdala se za Jindřicha z Bavor-Lanshutu

2. Jitka (Bonna), (dcera I.1.a), (zemřela 1349) provdala se za Jana II. Francouzského

3. Václav (Karel IV.), (syn I.1.a), (1316-1378) a jeho čtyři ženy:

a) Blanka z Valois (1316-1348)

b) Anna Falcká (1329-1353)

c) Anna Svidnická (1339-1362)

d) Alžběta (Eliška) z Pomořan-Wolgastu (1347-1393)

4. Jan Jindřich, (syn I.1.a), (1322-1375) a jeho čtyři ženy:

a) Markéta z Korutan-Tyrol (1318-1369)

b) Markéta Opavská (1330-1363)

c) Markéta Rakouská (1346-1366)

d) Alžběta z Oettingenu (1347-1409)

...

III. generace

1. Markéta, (dcera II.3.a), (zemřela 1349) provdala se za Ludvíka Uherského

2. Kateřina Česká, (dcera II.3.a), (zemřela 1395) provdala se za Rudolfa IV. Rakouského a Otu z Bavor-Braniborska

3. Václav, (syn II.3.b), (1350-1351)

4. Eliška, (dcera II.3.c), (zemřela 1373) provdala se za Albrechta III. Rakouského

5. Václav IV., (syn II.3.c), (1361-1419) oženil se s Janou z Bavor-Straubinku a Žofií z Bavor-Mnichova

...

III.19 Značení řezu písma

...

Replace the words in italics (*\$...\$*) in these sentences with one of the phrasal verbs from the list. There is an extra verb that you do not need and you must use two of the verbs twice.

break up, get through, go on, put up, settle down, turn into

1 It's certain that the government will *\$raise\$* taxes next year.

2 Somehow we managed to *\$spend\$* all our money on the first day of our holiday.

3 I know it's cold and rainy now but I'm sure it's going to *\$become\$* a really nice day.

...

III.20.1 Návrh přepisu Mezinárodní fonetické abecedy I (IPA – International Phonetic Alphabet) – konsonantický systém

	Bilabial		Labiodental		Dental		Alveolar		Postalveolar		Retroflex		Palatal		Velar		Uvular		Pharyngeal		Glottal	
Plosive <i>přepis</i>	p p	b b					t t	d d			ʈ ʈ	ɖ ɖ	c tʰ	ɟ dʰ	k k	g g	q k1	ɢ g1			ʔ	
Nasal <i>přepis</i>	m m		ɱ m1				n n				ɳ		ɲ ɳ		ŋ n1		ɴ n2					
Trill <i>přepis</i>							r r										ʀ r1					
Tap or Flap <i>přepis</i>							ɾ ɾ				ɽ											
Fricative <i>přepis</i>	ɸ f1	β v1	f f	v v	θ t1	ð d1	s s	z z	Ƀ š	Ʉ ž	ɕ ɕ	ɟ̞ ɟ̞	ç x2	ʝ h2	x x1	ɣ h1	χ x3	ʁ h3	ħ h4	ʕ h5	h h6	ɦ h7
Lateral fricative <i>přepis</i>							ɬ	ɮ														
Approximant <i>přepis</i>			ɥ w				ɹ				ɻ		j		ɰ							
Lat. approxim. <i>přepis</i>							l l				ɭ		ʎ l1		ʟ l2							

Komentář k tabulce:

- Základní tabulka je převzata z materiálů Mezinárodní fonetické asociace (The International Phonetic Association <http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/>) [http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/IPA_chart_\(C\)2005.pdf](http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/IPA_chart_(C)2005.pdf).
- Je doplněna o druhý řádek „přepis“ v každé buňce, jenž představuje variantu pro adaptované výhradně elektronické dokumenty.
- Přednostně byly doplněny přepisy ke znakům, které se někdy objevily ve studijních materiálech zpracovávaných na MU.
- Ke stávající tabulce doplňujeme ty znaky, které se na MU v jazykových materiálech dále běžně objevují: **ʁ** > r2, **ʀ** > r3, ¹ > l3.
- Brailleská notace pro tuto tabulku jako celek zatím není k dispozici – znaky, jejichž přepis pro čistě elektronickou práci je tožný s běžnými latinkovými znaky české znakové sady, jsou sázeny těmito prostými znaky, dalších několik nejfrekventovanějších pak tak, jak je uvedeno v tabulce 4.

III.20.2 Návrh přepisu Mezinárodní fonetické abecedy II (IPA – International Phonetic Alphabet) – vokální systém

	Front				Central				Back			
Close	i	y			i	ɯ				ɯ	u	
	i	i1			i2	u2				u1	u	
			ɪ	ʏ					ʊ			
			i3	i4					u3			
Close-mid			e	ø		ə	ɵ			ɤ	o	
			e	e1		-	o2			o1	o	
							ə					
							e2					
Open-mid			ɛ	œ			ɜ	ɐ		ʌ	ɔ	
			e3	e4			e5	-		o4	o3	
			æ				ɐ					
			a4				a5					
Open					a	æ				ɑ	ɒ	
					a	a2				a3	a1	

Komentář k tabulce:

- Základní tabulka, resp. seznam znaků jsou převzaty z materiálu Mezinárodní fonetické asociace (The International Phonetic Association <http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/>) [http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/IPA_chart_\(C\)2005.pdf](http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/IPA_chart_(C)2005.pdf); tabulka byla formálně upravena na MU.
- Je doplněna o druhý řádek „přepis“ v každé buňce, jenž představuje variantu pro adaptované výhradně elektronické dokumenty.
- Přednostně byly doplněny přepisy ke znakům, které se někdy objevily ve studijních materiálech zpracovávaných na MU.

III.21 Návrh přepisu logických symbolů v elektronických a hmatových dokumentech

Symboly	Popis	Elektronická reprezentace	Hmatová reprezentace		
			graficky	body v br. znaku	Braille
$\neg$	negace	NOT	$\neg$	5, 256	⠈
$\wedge$	konjunkce	AND	$\wedge$	6, 26	⠠
$\vee$	disjunkce	OR	$\vee$	5, 35	⠡
$\rightarrow \Rightarrow$	implikace	$\rightarrow$	$\Rightarrow$	2356, 135	⠠⠢
$\leftrightarrow \Leftrightarrow$	ekvivalence	$\leftrightarrow$	$\Leftrightarrow$	246, 2356, 135	⠠⠢⠠⠢
$\equiv$	ekvivalence	$\# =$	$\# =$	3456, 2356	⠠⠢⠠⠢
$\therefore \models$	vyplývání	$\models$	$\models$	456, 2345	⠠⠢
$\vdash$	dokazatelnost	$\vdash$	$\vdash$	456, 25	⠠⠢
$\forall$	univerzální kvantifikátor	$\#v$	$\#v$	3456, 1234	⠠⠢
$\exists$	existenční kvantifikátor	$\#m$	$\#m$	3456, 134	⠠⠢
$\square$	nutnost	$\square$	$\gg;$	56, 23	⠠⠢
$\diamond$	možnost	$\langle \rangle$	$\ll \gg$	246, 135	⠠⠢

Komentář k tabulce:

- Údaje ve sloupci Elektronická reprezentace jsou zamýšleny pro dokumenty, u nichž se předpokládá práce a vnímání prostřednictvím screenreaderů, ve sloupci Hmatová reprezentace pak pro dokumenty vytištěné Brailleovým bodovým písmem.
- Navržený přepis pro elektronickou variantu zohledňuje jednak běžně rozšířené zvyklosti zápisu některých symbolů (logických spojek), nejsou-li k dispozici příslušné znaky – jsou tedy nahrazovány textem (NOT, AND, OR), jednak co největší podobnost s variantou bodovou.
- U hmatové reprezentace je kromě jednoznačného analytického zápisu pomocí číslovaných bodů brailleských znaků a samotného brailleského výstupu současně prezentována i grafická podoba odpovídající interním zvyklostem MU, resp. užívanému sázecímu prostředí.

III.22 Transkripce alfabéty do latinky¹⁴

A α	a	Αι αι	ai
		Αυ αυ	au
		α	a
B β	b		
Γ γ	g		
Δ δ	d		
E ε	e	Ει ει	ei
		Ευ ευ	eu
Z ζ	z		
H η	é	Ηυ ηυ	éu
		η	é
Θ θ	th		
I ι	i		
K κ	k		
Λ λ	l		
M μ	m		
N ν	n		
Ξ ξ	x		
O ο	o	Οι οι	oi
		Ου ου	ú
Π π	p		
P ρ	r		
Σ σ ς	s		
T τ	t		
Υ υ	y	Υι υι	yi
Φ φ	f		
Χ χ	ch		
Ψ ψ	ps		
Ω ω	ó	ω	ó

Přídechy ^ˊ ^ˋ	
ἐ ἰ ᾱ ῆ ὀ ὐ	e i a é o y
ἐ ἰ ᾱ ῆ ὀ ὐ	he hi ha hé ho hy

Přízvuky ^ˊ ^ˋ [˘] se při transkripci nezohledňují	
ᾱ ᾱ ᾱ	a a a
ᾱ ᾱ ᾱ	a a a
ᾱ ᾱ ᾱ	ha ha ha

Příklady
Τέχνη τεχνῶν, ἄνθρωπον ἄγειν, τὸ πολυτροπώτατον καὶ ποικιλώτατον τῶν ζώων
Techné technón, anthrópon agein, to polytropótaton kai poikilótaton tón zóon
ὁ ἵππος εὖ τρέχει ho hippos eu trechei

¹⁴ Uváděná pravidla představují normativní přístup k řeckým textům vzniklým před rokem 1453 (tedy zapisovaným tzv. polytonickým systémem a předpokládající tzv. erasmovskou výslovnost), je platný v českém jazykovém prostředí obecně.

III.23 Dokumenty obsahující více znakových sad

Кроме согласованных форм, которые у данного типа сказуемого представляют собой абсолютное большинство, изредка встречается и несогласованное простое глагольное сказуемое.

Оно выражается:

aa) формами императива, обозначающими:

- неожиданное действие, внезапно совершившееся в прошлом:

Он и вскочи (Najednou vyskočil);

Отец и узнай об этом (Otec se o tom náhle dozvěděl);

Отец-то мой ему и полюбись: что прикажешь делать? (Můj táta se mu zkrátka zalíbil...);

- действие условное: Предупреди мы его, ничего бы не случилось. (Kdybychom ho byli upozornili dříve, nic by se nestalo);

(M. Kubík et al. *Русский синтаксис в сопоставлении с чешским*. SPN, 1982)

Кроме согласованных форм, которые у данного типа сказуемого представляют собой абсолютное большинство, изредка встречается и несогласованное простое глагольное сказуемое.

Оно выражается:

aa0 формами императива, обозначающими:

- неожиданное действие, внезапно совершившееся в прошлом:

Он и вскочи 8Наждану вуско%ил02

Отец и узнай об этом 8Отец се о том нЁхле дозв(д)л02

Отец-то мой ему и полюбись: что прикажешь делать? 8Мъж тЁта се му зкрЁтка зал/бил...02

- действие условное: Предупреди мы его, ничего бы не случилось.

8Кдубуцхом хо були упозорнили дв/вe1 ниц бу се нестало02

Poznámka: Latinkové texty jsou převedeny na azbukové tak, aby byl v ruském prostředí (odečítač, příp. ruský systém) výsledek korektně čitelný na brailleském displeji. Tedy ruština bude na displeji zobrazena podle ruské normy, čeština podle české. Tento způsob úprav ovšem **vyklučuje** jednak práci s hlasovým výstupem, jednak vizuální kontrolu nad dokumentem.

Seznam příkladů

- III.1 Styly a základní navigace u nadpisů
- III.2 Značení adaptovaných pasáží
- III.3 Tabulková data I
- III.4 Tabulková data II
- III.5 Text ve sloupcích
- III.6a Tabulková data III
- III.6b Tabulková data IV
- III.7 Přesný graf
- III.8 Schéma - účetní rozvaha
- III.9 Schéma/obrázek
- III.10 Schéma/obrázek
- III.11a-b Nepřesné grafy
- III.12 Schéma
- III.13 Syntaktické schéma
- III.14 Marginální doplňující poznámky
- III.15 Marginální poznámky v rámci jednoho odstavce
- III.16a-b Doplňkový komentář, resp. citát vsunutý do hlavního textu
- III.16c Doplňková definice vložená do hlavního textu
- III.17 Křížovka
- III.18 Genealogický strom
- III.19 Značení řezu písma
- III.20.1 Návrh přepisu Mezinárodní fonetické abecedy I (IPA – International Phonetic Alphabet) – konsonantický systém
- III.20.2 Návrh přepisu Mezinárodní fonetické abecedy II (IPA – International Phonetic Alphabet) – vokální systém
- III.21 Návrh přepisu logických symbolů v elektronických a hmatových dokumentech
- III.22 Transkripce alfabety do latinky
- III.23 Dokumenty obsahující více znakových sad

Metodika k úpravám textů pro zrakově postižené čtenáře
Verze VII.2 – interní tisk
Michaela Hanousková (hanouskova@teiresias.muni.cz)
Teiresiás. Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky
Masarykova univerzita
Brno 2014
[poslední aktualizace 10. ledna 2014]

